

Korsberga klockstapel

Hjo pastorat 2014 10 11

Reparation av tornkonstruktionen utfört av
Mattias Hallgren, Traditionsbärarna

Skadorna i tornkonstruktionen uppdagades när Hälsinge Takspån märkte att tornspiran gungade när de klättrade omkring i rep fastsatta i toppen. Jag var på platsen för att leverera diagonalsågade rändalsstockar till Mats, HT.

Vi undersökte tornkonstruktionen tillsammans och såg att sex av åtta sparrar som utgör spiran stod lösa på sina upplag! Detta på grund av att bjälkarna de stod på var dåligt inpassade och knutarna var bristfälligt utformade från första början.

Stapeln är troligen uppförd under 1690-talet. Själva klockbockarna är utförda gediget och på ett timmermansmässigt rätt sätt, men taket och tornspiran verkar vara tillverkad av "bönder" eller mindre noggranna hantverkare. Konstruktionen verkar vara "ihopslängd" i all hast bit för bit lite ogenomtänkt. Där av den instabila konstruktionen.

Åtgärd:

En av sparrarna närmast den mest rötskadade rändalsstocken (bortplockad i bilden) behövde bytas. De åtta sparrarna är av ca 4"x5" fyrkantshugget virke och möter mittmasten längst upp i toppen. Sparrarnas nedre ändar utgörs tappar ner i tapphål i de bärande bjälkarna. Tapphålen och tapparna är mycket slarvigt gjorda, bjälkarna hade glidit undan i sidled och infästningar hade spruckit sönder där de kraftiga spikarna fästs.

Klockstapelns alla knutar har genom tiderna försetts med inslagna träkilar för att stabilisera stapelns rörelser vid ringning. Tydligt har man haft problem under en längre tid. Jag tog fasta på detta och använde nya takspån för att tajta till de dåliga knutarna i tornet.

Att arbeta på ett säkert sätt i en så komplicerad arbetsmiljö kräver tålamod, kontrollerade rörelser och planering. Där de flesta rötskadorna fanns byttes en sparre två meter lång och den underliggande korta fotbjälken. Den bärande bindbjälken under fick även den skarvas på mitten 2,5 m för att ge bärighet.

Jag tillverkade del för del och passa in dem individuellt för att sedan montera bitarna i rätt ordning för att kunna få knuten likt original med tapp och taphål.

Jag tillverkade sparren några mm för lång så jag kunde med släggans hjälp få tryck på knuten och sparren när jag monterade allt på sin plats.

Allt virke var lufttorkat så det inte ska krympa. Sparren var av furu med stor andel töre för bästa livslängd mot röta.

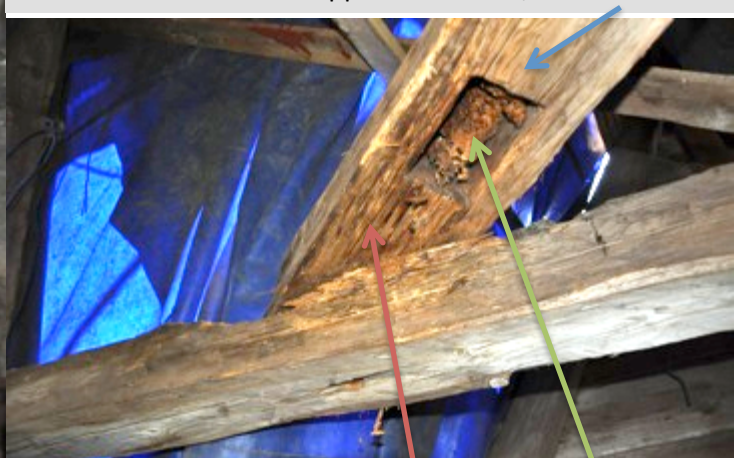
Alla åtta sparrarna med korta bjälkar och bindbjälkar fick en översyn. Vissa behövde endast justering och kilning medan en av sparrarna var fel knutad och fick stöd av inpassade klossar. Inget vidare snyggt hantverk, men funktionellt och utseendemässigt likt den ursprungliga hantverksnivån 😊.

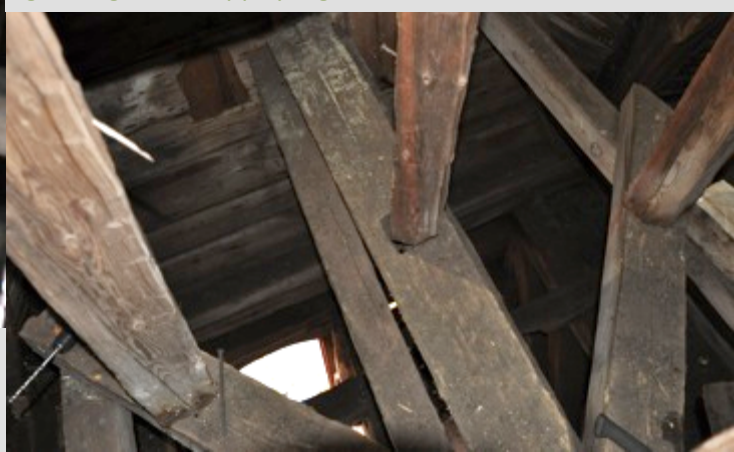
Mittmasten och två av sparrarnas möte med bjälkarna. Nedan ses knuten med tapp underifrån, rötskador.

Sparre helt utan bärighet då underliggande bjälke har glidit av sitt bärande upplag och nära att trilla ner på klockorna

Bindbjälken med korta **fotbjälken** ovanpå med **sparrens** genomgående tapp synlig.

Bildkavalkad från den svårfotograferade arbetsmiljön.

Längst upp i toppen av spiran finns det stora skador från getingar och fåglar. Flera stora hål genom underpanelen och flera av sparrarna är kraftigt angripna av något som "tuggat" på virket. Minst en sparre har skarvats vid den senaste ompånigen.

Stora bilden visar "våningen" under spirans bindbjälkar och precis ovan klockorna. Bilden visar **mittmasten** och den **norra klockbockens** hjärtstock. Den södra är strax utanför bilden i vänsterkant. Genom hjärtstockarna finns en kraftig **tvärplanka** som binder ihop de tre klockbockarna vilket utgör själva klockstaplarn. På tvärplankan vilar större delen av tornkonstruktionen via **bindbjälkarna**. I nivå med klockornas upphängning finns två **ännu kraftigare bjälkar** som håller ihop hjärtstockarna och är en del av den bärande takkonstruktionen. Dessa har sågats helt av när man flyttat upp klockorna i modern tid, och därmed har klockstaplarn mist en del av sin vridstabilitet vid ringning.

En spik ala 1690 tal

Ny rändsalsstock monteras av Hälsinge tak.

Klockstapeln svajar vid ringning en aning. Jag och vaktmästaren Matti, undersökte under ringning vad som var orsaken. Under stapelns bocksyllar i öster har det tidigare varit stora rötskador. Istället för att åtgärda dessa har man sågat bort den undre av de dubbla syllarna ett par meter i under stapeln och ersatt med trädgårdsplattor, stenar och träkilar. Detta är gjort på två av tre bockar. En rätt snitsig tillfällig lösning som inte riktigt håller måttet över tid. Den tredje dubbelsyllen har kvar sina rötskador som nu lett till att den bärande stenen sjunkit in i undersidan på syllan.. Detta behöver åtgärdas framöver, men hade varit mycket enklare att ha utfört nu när ytterpanelen var bortplockad. Skadorna skulle ha funnits med i underhållsplanen.

Enklast billigast vore att i nulägen försiktigt märka upp och demontera golvbrädorna invändigt för att komma åt. Då kan alla löv mm städas bort för att kunna planera åtgärden. Detta kan vaktmästaren utföra. Därefter kan man ha ett samråd på plats med LS för att diskutera vad som är lämpligaste åtgärden.

Bilderna nedan visar problemet.

Den nordöstra syllan har lämnats **kraftigt ihålig av röta** och den **bärande stenen** har sjunkit in i undersidan av stocken!

Inne i klockstapeln finns diverse äldre kyrkinterior mm som omöjliggör inspektion av vattenläckage. Om de sparade grejorna haft ett separat förådsckjul hade kansk läckaget kunnat ha upptäckts i tid och syllarna aldrig ruttnat bort.. Ett förådsckjul är mer ekonomiskt än syllbyten. Oinspekterbara vindar och staplar är troligen en mycket stor orsak till att kulturarvet ruttnar bort och kostar stora pengar.

